

QISHLOQ XO‘JALIGI ILMIY TA’MINOTINI MOLİYALASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK: ISTIQBOLLAR VA MUAMMOLAR

Xasanov Ilxom Isakovich

*Toshkent irrigatsiya va qishloq xo‘jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti,
Milliy tadqiqot universiteti, Iqtisodiyot kafedrası mustaqil tadqiqotchisi*

Zamonaviy iqtisodiy rivojlanish sharoitida davlat va xususiy sektorning hamkorligi — davlat-xususiy sheriklik (DXSH) modeli nafaqat yirik infratuzilma loyihalarida, balki ilmiy-innovatsion jarayonlarda ham strategik ahamiyat kasb etmoqda. Qishloq xo‘jaligida ilmiy ta’minot tizimini barqaror moliyalashtirish, iqtisodiy samaradorlikni oshirish va innovatsion ishlanmalar bozorini shakllantirishda DXSHning o‘rni tobora ortib bormoqda. O‘zbekiston qishloq xo‘jaligi uchun ushbu mexanizm ayniqsa dolzarbdir, chunki agrar tarmoq o‘z mohiyatiga ko‘ra innovatsion yangilanishlarga doimiy ehtiyoj sezadi.

O‘zbekistonda DXSH orqali ilmiy ta’minotni rivojlantirish bo‘yicha dastlabki amaliy mexanizmlar shakllanmoqda. Klasterlar va yirik agroholdinglar tomonidan seleksiya ishlari, urug‘chilik tizimlari, agrotexnologiyalarni takomillashtirish, suv resurslarini boshqarish, raqamli qishloq xo‘jaligi tizimlarini joriy etish kabi yo‘nalishlarda ilmiy markazlar bilan hamkorlik loyihalari amalga oshirilmoqda. Bu jarayon ilmiy ishlanmalarning amaliyotga joriy etilish muddatini qisqartiradi, ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi va innovatsion mahsulotlarning foydaliligini ko‘rsatuvchi real mexanizmlarni yaratadi.

DXSHning asosiy afzalliklaridan biri ilmiy muassasalar va xususiy sektor resurslarining birlashtirilishi natijasida yuqori iqtisodiy samaraga erishishdir. Davlat ilmiy tashkilotlarni qo‘llab-quvvatlaydi, ularning infratuzilmasini modernizatsiya qiladi, xususiy sektor esa innovatsion ishlanmalarga talab yaratadi, ularni moliyalashtiradi va amaliyotga joriy qiladi. Natijada ilmiy bilimlar tezkorlik bilan real ishlab chiqarishga tatbiq etiladi. Xalqaro amaliyotda ham DXSH agrar ilm-fan rivojining asosiy drayveri sifatida e’tirof etilgan. Masalan, AQShda qishloq xo‘jaligi ilmiy tadqiqotlarining 50–55 foizi, Yevropa davlatlarida 40 foizdan ortig‘i xususiy sektor tomonidan moliyalashtiriladi.

Shunga qaramay, O‘zbekiston sharoitida DXSHni keng joriy etishga to‘sqinlik qilayotgan bir qator muammolar mavjud. Xususiy sektor ilmiy tadqiqotlar bozorida hali to‘liq shakllanmagan; investorlarning ilmiy ishlanmalarning iqtisodiy qiymatini baholash bo‘yicha tajribasi past; ilmiy mahsulotlar bozoriga oid axborotlar yetarli darajada ochiq emas. Bundan tashqari, ilmiy natijalarni patentlash, litsenziyalash, tijoratlashtirish jarayonlari murakkab va uzoq muddat talab qiladigan tizimga ega. Ilmiy loyihalar uchun risklarni sug‘urtalash amaliyotining yo‘qligi xususiy investorlar uchun qo‘shimcha xavflar keltirib chiqaradi.

DXSH samaradorligini oshirish uchun xususiy sektor uchun soliq imtiyozlari va kredit rag‘batlarini joriy etish, ilmiy innovatsiyalar bozorini shakllantirish, qo‘shma laboratoriyalar va tajriba markazlarini kengaytirish, ilmiy tadqiqotlar natijalarini baholashning yagona standartlarini ishlab chiqish lozim. Xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish, jumladan, Yevropa Ittifoqining Horizon 2020 dasturi yoki AQSh USDA tizimi asosida ilmiy-loyiha boshqaruv mexanizmlarini tatbiq etish maqsadga muvofiq.

Ilmiy ta’minot tizimiga xususiy sektorning faol jalb etilishi nafaqat moliyaviy resurslarni ko‘paytiradi, balki ilmiy faoliyatning amaliy qiymatini oshiradi. Xususiy sektor talablariga mos ilmiy loyihalar tezroq natija beradi, ishlab chiqarishda samaradorlikni oshiradi va bozor uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Bundan tashqari, DXSH ilmiy tashkilotlarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi, ularni global ilmiy tendensiyalar bilan uyg‘unlashtiradi va agrar sohani raqobatbardosh darajaga ko‘taradi.

Shunday qilib, qishloq xo‘jaligi ilmiy ta’minotini moliyalashtirishda davlat-xususiy sheriklikning rivojlanishi O‘zbekistonning agrar sektori uchun strategik ahamiyatga ega. Ushbu modelni institutsional, iqtisodiy va tashkiliy jihatdan takomillashtirish, xususiy sektorni ilmiy-innovatsion jarayonlarga keng jalb etish, ilmiy natijalar bozorini rivojlantirish agrar ilmiy fanning yangi bosqichga ko‘tarilishiga xizmat qiladi. DXSHning samarali joriy etilishi agrar sohada innovatsion iqtisodiyotning shakllanishiga, resurslardan oqilona foydalanishga va mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlashga sezilarli hissa qo‘shadi.

REFERENCES:

1. IFAD. Agricultural Finance in Developing Countries: Challenges and Opportunities. Asian Development Bank, 2024.
2. OECD. Public-Private Partnerships for Agricultural Innovation. Paris: OECD Publishing, 2022.
3. World Bank. Digital Agriculture Roadmap Playbook 2025. Washington, 2025.
4. Decree of the President of the Republic of Uzbekistan No. PQ-257 “On measures for the introduction of advanced digital technologies in the agricultural sector.” August 2, 2023.
5. Resolution of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan No. 794 “On measures for the development of digitalization in the agro-industrial complex and agriculture of the Republic of Uzbekistan.” December 17, 2020.
6. CGIAR. AgriTech4Uzbekistan Innovation Challenge: Final Report. Tashkent, 2024.
7. Foundation for Food & Agriculture Research. Matching Funds: Public-Private Partnership Model. Washington, 2024.